

Емоційний інтелект як предмет психологічних досліджень

О.П.Ляц. Емоційний інтелект як предмет психологічних досліджень. У статті розглянуто проблему емоційного інтелекту як особливого конструкта та здатності особистості. Приділено увагу вітчизняним та зарубіжним концепціям у розумінні емоційного інтелекту, їх спільним та відмінним позиціям стосовно його структури та генези розвитку. Здійснено порівняльний аналіз емпіричних результатів у дослідженні емоційного інтелекту різними психологічними школами. Зосереджено увагу на внутрішньоособистісному та міжособистісному емоційному інтелекті. На основі проведеного аналізу встановлено, що емоційний інтелект є інтелектуальною здатністю, спрямованою на розуміння і керування емоційними проявами (емоційними переживаннями, емоційними станами, відносинами та ін.).

Ключові слова: емоційний інтелект, внутрішньоособистісний емоційний інтелект, міжособистісний емоційний інтелект, конструкт особистості, інтелектуальна здібність, психологічні концепції.

О.П.Ляц. Эмоциональный интеллект как предмет психологических исследований. В статье рассмотрена проблема эмоционального интеллекта как особого конструкта и способности личности. Уделено внимание отечественным и зарубежным концепциям в понимании эмоционального интеллекта, их общим и отличительным позициям относительно его структуры и генезиса развития. Осуществлен сравнительный анализ эмпирических результатов в исследовании эмоционального интеллекта различными психологическими школами. Сосредоточено внимание на внутриличностном и межличностном эмоциональном интеллекте. На основании проведенного анализа установлено, что эмоциональный интеллект является интеллектуальной способностью, направленной на понимание и управление эмоциональными проявлениями (эмоциональными переживаниями, эмоциональными состояниями, отношениями и др.).

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, внутриличностный эмоциональный интеллект, межличностный эмоциональный интеллект, конструкт личности, интеллектуальная способность, психологические концепции.

Постановка проблеми. В умовах кардинальних соціально-економічних і політичних змін українського суспільства особливої значимості набувають здібності адаптації до мінливих умов, здатності до усвідомлення та розуміння як власних емоцій, так

і оточуючих людей. Дані здібності розглядаються в рамках концепції емоційного інтелекту (emotional intelligence, EI).

Емоційний інтелект хоча і є відносно новим поняттям в психології, проте проблема «афекту» і «інтелекту» простежується ще у філософській думці (Платон і Аристотель, Б. Спіноза і Р. Декарт та ін.). Взаємовплив когнітивних і емоційних процесів виявилися в центрі уваги дослідників лише в середині ХХ ст., незважаючи на те, що в 1908 р. Г. Майєр порушив питання про виділення емоційного мислення [2].

У зв'язку з вищесказаним виникає протиріччя між актуальністю дослідження емоційного інтелекту в структурі особистості, з одного боку, і недостатньою вивченістю структурних і функціональних особливостей емоційного інтелекту як конструкта, з іншого боку. Дослідницька проблема пов'язана з виявленням і обґрунтуванням емоційного інтелекту як конструкта особистості у різних психологічних школах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі дослідження в психологічній науці показано, що емоції є необхідним елементом когнітивного функціонування. Емоції виконують функцію регулювання діяльності, перериваючи дії, перемикаючи увагу з однієї дії на іншу. У вітчизняній психології накопичений достатній пласт знань про вплив емоцій на соціальне пізнання та інтелектуальну діяльність в цілому. Вплив інтелектуальних емоцій на мислительну діяльність виявляється через емоційне закріплення, емоційний супровід, емоційну корекцію (І.А. Васильєв, В.Л. Поплужний, О.К. Тихомиров).

Зростання інтересу дослідників до проблеми EI пов'язаний як із великою кількістю білих плям у вивченні даного феномена, так і з потребами прикладних досліджень. Проблема EI вельми активно розглядалася такими зарубіжними вченими, як Дж. Мейєр, П. Селовей, Д. Карузо, Д. Гоулман, Г. Орме, Д. Слайтер, Х. Вейсінгер, Р. Стернберг, Дж. Блок [13].

У вітчизняній психологічній науці поняття EI вивчали Д.В. Люсін, Е.Л. Носенко, Н.В. Килимига, О.І. Власова, Г.В. Юсупова, М.А. Манойлова, Т.П. Березовська, А.П. Лобанов, А.С. Петровська, І.М. Андрєєва та ін. [1].

У сучасній психології спостерігається диференціація загального інтелекту на безліч окремих видових форм: практичний інтелект (Р. Стернберг), соціальний інтелект (Е. Торндайк), біологічний, духовний, екзистенційний інтелект (Х. Гарднер), синтезований інтелект (Ф. Дітман-Колі, П. Болтс), адаптивний інтелект (С. Берт, Д. Уотсон), ефективний інтелект (Р. Пеллегрі-

но, М. Політис), професійний інтелект (М. Смульсон), емоційний інтелект (Дж. Мейер, П. Селовей).

Метою нашої статті є виявлення й обґрунтування емоційного інтелекту як особливого конструкта та здібності особистості; порівняльний аналіз психологічних концепції у його тлумаченні.

Виклад основного матеріалу. В даний час емоційний інтелект розглядається як здатність до розпізнання, розуміння емоцій і управління ними; маються на увазі як власні емоції суб'єкта, так і емоції інших людей (Г.Г. Гарскова, Д.В. Люсін, J.D. Mayer, P. Salovey, K.V. Petrides, A. Furnham і багато ін.).

У зарубіжній психології виділяється ряд наукових напрямів у вивченні даного конструкта. Емоційний інтелект вивчається в аспекті успішності життєдіяльності людини (D. Goeman, R.K. Cooper, A. Sawaf, T.H. Weisinger, S.B. Wolf тощо), ефективної комунікації та соціальної інтеракції (U.S. Schulte), його взаємозв'язку з показниками психічного і фізичного здоров'я (М.Л. Bracken, J.V. Cianochi, G.R. Trinidad). Водночас, в його операціоналізації існують методологічні та методичні розбіжності.

Відповідно до теорії емоційно – інтелектуальних здібностей емоційний інтелект задіяний в адаптивній обробці емоційної інформації та розглядається як підструктура соціального інтелекту, яка включає здатність спостерігати власні емоції і емоції інших людей, розрізняти їх і використовувати отриману інформацію для управління мисленням і діями [13]. Отже, спочатку емоційний інтелект розглядався як здатність, що відповідає за обробку емоційної інформації. Пізніше концепція була перероблена, і емоційний інтелект став визначатися як поєднання чотирьох здібностей, які освоюються в онтогенезі послідовно:

- *сприйняття, ідентифікація емоцій* (власних та інших людей) – здатність визначати свої і чужі емоції за фізичним станом, почуттями і думками, через твори мистецтва, мову, зовнішній вигляд і поведінку та ін.;
- *управління власними емоціями та почуттями інших людей* – рефлексивна регуляція емоцій, необхідна для емоційного та інтелектуального розвитку, яка допомагає залишатися відкритим до позитивних і негативних почуттів; викликати емоції або уникати їх залежно від їх інформативності;
- *розуміння емоцій* – здатність класифікувати емоції і розпізнавати зв'язки між словами і емоціями; інтерпретувати значення емоцій, що стосуються взаємовідносин; розуміти складні (амбівалентні) почуття, усвідомлювати переходи від однієї емоції до іншої;

– *фасилітація мислення* – здатність викликати певну емоцію і потім контролювати її, змінюючи тим самим когніції [13].

У якості специфічних факторів, що лежать в основі емоційного інтелекту автори концепції називають: емоційність, регулювання емоційних станів, можливість кодувати і декодувати емоційні репрезентації [13]. У цілому в роботах даних авторів емоційний інтелект виступає в якості предиктора просоціальної поведінки.

Змішані моделі включають когнітивні, особистісні та мотиваційні риси, завдяки чому вони виявляються тісно пов'язаними з адаптацією до реального життя і процесами саморегуляції (P. Baron, R.K. Cooper, A. Sawaf і багато ін.). Ці моделі припускають вимір емоційного інтелекту за допомогою опитувальників, заснованих на самозвіті.

Однією з найбільш відомих і визнаних моделей емоційного інтелекту є концепція Р. Варона, який його визначив як всі некогнітивні здібності, знання і компетентність, що дають людині можливість успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями. Даним автором встановлено п'ять великих сфер компетенцій, в кожній з яких відзначаються такі специфічні навички, що ведуть до досягнення успіху; *пізнання власної особистості* (поінформованість про власні емоції, впевненість у собі, самоповага, самореалізація, незалежність); *міжособистісне спілкування* (міжособистісні взаємини, соціальна відповідальність, співпереживання), *адаптація* (рішення проблем, оцінка реальності, пристосування), *управління стресовими ситуаціями* (стійкість до стресу, імпульсивність, контроль), *переважаючий настрій* (щастя, оптимізм) [13]. Інакше кажучи, дана модель об'єднує знання та навички в емоційній сфері, а також особисті якості (наприклад, адаптивність, оптимізм). Теорія Р. Варона виводить емоційний інтелект з області інтелектуальних здібностей і розглядає швидше як компетентність в сфері емоційних проявів.

Емоційний інтелект як компетентність розглядається Д. Гоулменом, згідно з яким він спрямований на тлумачення емоцій (власних та оточуючих) і використання отриманої інформації для реалізації власних цілей. Автор в структуру емоційного інтелекту включає *самосвідомість, самоконтроль, соціальне розуміння і управління взаємовідносинами* [5].

Поява теорій, що включають в емоційний інтелект когнітивні і особистісні характеристики, призвела до того, що на сучасному етапі дана інтелектуальна здатність залишається «невловимим інтелектом». Причиною для дискусії стала проблема його діагностики: використання об'єктивних (із заздальгідь відомою

відповіддю) і суб'єктивних методів діагностики (опитувальники), причому більш уважний аналіз об'єктивних методів ставить питання про їх суб'єктивізм.

Г.Г. Гарскова емоційний інтелект розглядає як здатність розуміти відносини особистості, що репрезентується в емоціях, керуванні емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу. Емоції відображають ставлення людини до різних сфер життя і до самої себе, а інтелект служить для розуміння цих відносин, звідси випливає, що емоції можуть бути об'єктом інтелектуальних операцій. Інтелектуальні операції з емоціями здійснюються на основі вербалізації емоцій, заснованої на їх усвідомленні та диференціюванні. Тому така здатність є включеною в ухвалення рішень на основі диференційованої оцінки подій, що мають особистісний сенс. За Г.Г. Гарсковою, емоційний інтелект продукує неочевидні способи активності для досягнення цілей і задоволення потреб. Автор уточнює відмінність між абстрактним та практичним інтелектом, які відображають закономірності зовнішнього світу, від емоційного інтелекту, який відображає внутрішній світ особистості. Конкретизується його зв'язок з обробкою емоційної інформації, а саме смисловими значеннями явищ повсякденного життя людини.

Д.В. Люсіним пропонується двокомпонентна структура емоційного інтелекту як здатності до розуміння своїх і чужих емоцій, управління ними. Автор вводить поняття внутрішньоособистісного та міжособистісного емоційного інтелекту.

Міжособистісний емоційний інтелект – розуміння емоцій інших людей і управління ними.

Внутрішньоособистісний емоційний інтелект – розуміння власних емоцій та управління ними.

Оскільки і здатність до розуміння емоцій, і здатність до управління емоціями можуть бути спрямовані на власні емоції і емоції інших людей, на думку Д.В. Люсіна, можна говорити про внутрішньоособистісний та міжособистісний емоційний інтелект, які хоча й припускають актуалізацію різних когнітивних процесів, але повинні бути взаємопов'язаними.

Д.В. Люсін вважає, що здатність до розуміння емоцій і управління ними дуже тісно пов'язана із загальною спрямованістю особистості на емоційну сферу, тобто з інтересом до внутрішнього світу іншої людини (у тому числі і до свого власного), схильністю до психологічного аналізу поведінки, з цінностями, що приписуються емоційним переживанням. В якості факторів, що визначають розвиток емоційного інтелекту, називаються особливості емоційності, когнітивні здібності, уявлення про емоції [7].

Тому, на думку Д.В. Люсіна, *емоційний інтелект* являє собою конструкт, що має двоїсту природу. З одного боку, цей конструкт пов'язаний з когнітивними здібностями, а з другого боку – з особистісними характеристиками, які більш-менш прямо впливають на його рівень й індивідуальні особливості. Проте, суттєвим моментом є те, що особистісні характеристики не включаються до опитувальника «ЕмІн» Д.В.Люсіна, а є передумовами розвитку даної здібності [7].

У наукових дослідженнях зроблена спроба розмежувати біологічні та соціальні підстави розвитку емоційного інтелекту. Так, І.А. Андрєєва в якості біологічних передумов називає: спадкові задатки емоційної здібності як ступеня успішності адаптації емоційного відгуку на стимул до обставин, правопівкульний тип мислення, екстраверсію. В якості соціальних: емоційну сферу, тобто інтерес до внутрішнього світу людини (у тому числі і до свого власного), схильність до психологічного аналізу поведінки, цінності, що приписуються емоційним переживанням. В якості факторів, що визначають розвиток емоційного інтелекту називаються особливості емоційності, когнітивні здібності, уявлення про емоції [1].

У результаті дослідження зв'язків емоційного інтелекту з особистісними характеристиками було виявлено відсутність тісних зв'язків між його показниками та шкалами «Великої п'ятірки». Виявлені кореляції на рівні $0,35 < r < 0,37$ між інтуїтивним розумінням чужих емоцій, загальною здатністю до розуміння чужих емоцій, усвідомленням і управлінням своїх емоцій, з однієї сторони, та свідомістю – з іншої. Також існують кореляції між екстраверсією та управлінням своїми емоціями ($r = 0,328$) і негативні зв'язки між нейротизмом і загальною здатністю до розуміння чужих емоцій ($r = -0,314$) [7]. На основі отриманих результатів був зроблений висновок про те, що емоційний інтелект є відносно незалежним конструктом від базових особистісних характеристик особистості.

Водночас, І.С. Степановим на високому рівні статистичної значущості ($p < 0,01$) виявлено, що інтегральний рівень емоційного інтелекту корелює з чесністю, довірою, інтуїцією – творчим вирішенням проблем, маскулінністю і лідерством. За критерієм спрямованості зв'язок між інтегральним рівнем емоційного інтелекту і чесністю, довірою, інтуїцією, маскулінністю і лідерством є позитивним. Зв'язок між інтегральним рівнем емоційного інтелекту з довірою, інтуїцією, маскулінністю і лідерством є помірним ($0,3 < r < 0,7$) [9].

Емоційний інтелект пов'язують з успішністю професійної діяльності. А.В. Карповим, А.С. Петровською встановлені його

взаємозв'язки з характеристиками управлінської діяльності. Даний взаємозв'язок виражений в позитивному коефіцієнті кореляції між коефіцієнтом емоційного інтелекту і ступенем ефективності управлінської діяльності. Показано, що емоційний інтелект мінімізує можливість вибору ліберального стилю як найменш ефективного, при цьому забезпечуючи вибір оптимального управлінського стилю. Керівники з середнім і високим рівнем емоційного інтелекту менш схильні вибирати маніпулятивні, асоціальні і агресивні дії в якості моделей долаючої поведінки. Досліджувані з високим рівнем емоційного інтелекту воліють не використовувати деструктивні, асоціальні стратегії, однак вони не обмежені у виборі активних, просоціальних стратегій саморегуляції [8].

Отже, емоційний інтелект розуміється як інтелектуальна здатність, пов'язана з розумінням і управлінням емоційними проявами особистості. При цьому специфіку йому додає внутрішньоособистісна спрямованість.

Результат аналізу робіт з емоційного інтелекту (Д.В. Ушаков, Д.В. Люсіна, Г.Г. Гарскової та ін.) вказує на його специфіку – рефлексію аспектів, що викликають емоційні реакції, тобто розуміння емоцій, яке пов'язане з усвідомленням цінності і смислів тих явищ світу людини, які мають для нього цінність.

Основоположник психології розуміння В. Дільтей виділяв: розуміння внутрішнього світу іншого; розуміння себе та розуміння культури, в тому числі письмових документів. «Розвиток розуміння походить від попереднього розуміння, що задає сенс предмета розуміння як цілого, до аналізу його частин і досягненню більш глибокого і повного розуміння, в якому сенс цілого підтверджується змістом частин, а сенс частин сенсом цілого» [12, с.38].

У міжособистісному спілкуванні розуміння опосередковується віком, життєвим досвідом, тому і досвідом спілкування. Умовами ефективного взаєморозуміння між людьми є мнемічні, цільові, емпатійні і нормативні умови, низький рівень агресивності [6].

У вітчизняній психології показано, що розвиненість змісту значень, які описують емоції, йде за напрямком поступового розширення і ускладнення. О.В. Гордєєвою під розширенням розуміється підвищення інформованості суб'єкта в емоційній сфері, збільшення кількості понять, в яких осмислюються емоції (словника «емоцій»). Ускладнення системи виражається в ускладненні характеру зв'язків між її складовими, наприклад, руйнуванні жорсткого зв'язку між уявленнями про співвідношення тих чи інших емоцій, їх причин, наслідків і т.п.

У контексті дослідження емоційного інтелекту, розпізнавання емоцій може призводити до усвідомлення сенсу переживань і при використанні емоційного знання – до корекції поведінки. Д.В. Ушаков, кажучи про емоційний інтелект як рефлексивну здатність зазначає, що рефлексія, здійснювана емоційним інтелектом, носить багаторівневий характер. Рівень первинної рефлексії дозволяє просто усвідомлювати почуття. Над первинною рефлексією вибудовується вторинна, організуюча наступний рівень узагальнення. Природно, у міру збільшення рівня рефлексії роль інтелекту наростає, а емоційності – знижується [11].

Розуміння емоцій (емоційна структурованість) є проблематичною для особистостей з вираженою алекситимією. Згідно В.В. Бойко, причина алекситимії полягає в тимчасовому чи постійному порушенні енергодинамічних відносин між емоційними програмами та інтелектом, який контролює їх дії. Емоції, таким чином, не володіють достатньою енергією, щоб «включити» інтелект, а інтелект не здатний ефективно переробляти емоції [3].

Іншим питанням при дослідженні емоційного інтелекту є управління емоціями. Так, наприклад, в психодинамічних концепціях довільність переживань пов'язано з їх зіткненням з ситуаціями зовнішнього світу (заміщення «принципу задоволення» на «принцип реальності») (З. Фрейд та ін.). Когнітивний напрямок в дослідженні емоцій припускає опосередкованість емоційної поведінки смисловими, пізнавальними уявленнями і схемами, пов'язаними з відображенням зовнішньої ситуації (М. Арнольд, Р. Лазарус, С. Шехтер та ін.). Емоції виникають як результат «з'єднання фізіологічної активації з подальшою когнітивною оцінкою ймовірних причин подібної периферичної активації (первинна оцінка), а також з прогнозом їх можливих наслідків (вторинна оцінка). У сучасних біхевіорально – когнітивних концепціях зв'язок між стимулом і реакцією є не вродженим, а засвоєним через наслідування в ранньому онтогенезі. Основним моментом є той факт, що самозакріплення способу реагування відбувається внаслідок копіювання дитиною форм поведінки батьків, які найбільш часто і найбільш успішно призводять до бажаного результату [5].

У вітчизняній психології Л.С. Виготським було покладено початок дослідження динамічної смислової системи, що являє собою «єдність афективних та інтелектуальних процесів», яка «показує, що у будь-якій ідеї міститься у переробленому вигляді афективне ставлення людини до дійсності, представлене в цій ідеї» [4]. У процесі розвитку відбувається інтелектуалізація емо-

цій як вищої психічної функції: «вся система відносин функцій одна з іншою визначається домінуючою на даному етапі розвитку формою мислення» [4, с. 415].

А.Ш. Тхостов, І.Т. Колимба виділяють наступні етапи інтелектуалізації емоцій: *початковий етап* пов'язаний з нерозділимістю переживаючого афекту від суб'єкта (Я – відчуття), *надалі* відбувається відокремлення емоційного переживання за допомогою його об'єктивізації (Я відчуваю почуття); формування знарядь управління емоціями призводить до розвитку суб'єкта переживання (Я володію почуттям), і на *останньому етапі* відбувається нове злиття з почуттям на рівні автоматизованої регуляції (Я відчуваю) [10]. А. Є. Ольшаннікова виділяє наступні етапи емоційного розвитку:

1) диференціація емоцій (збагачення якісної палітри переживань);

2) формування здатності контролювати й регулювати емоції;

3) зменшення з віком абсолютної частоти емоційних реакцій (у зв'язку з розвитком мотиваційно-потребової сфери) [1]. Згідно сучасним уявленням про емоційний інтелект, саме даний конструкт пов'язаний об'єктивізацією, вербалізацією і розвитком навичок управління емоціями, як у міжособистісному, так і внутрішньоособистісному плані.

Разом з тим, практично недослідженим в структурі емоційного інтелекту є співвідношення розуміння й управління емоціями, оскільки необов'язково точність сприйняття й усвідомлення емоційної інформації спричиняє високий рівень управління емоціями. З іншого боку, виникає питання про те, чи всі прояви емоційного життя людини належать до інтелектуального контролю. Як відзначають А.Ш. Тхостов, І.Т. Колимба, існують відмінності стосовно рівнів управління емоціями: від афекту, що є практично некерованим і здатним придушувати психічні процеси, «у ставленні до якого людина відчуває себе пасивною, до цілісної зрілої емоції, доступної рефлексії та регуляції, суб'єктом якої є людина» [10, с. 4].

Такі твердження дозволяють розширити уявлення про емоційний інтелект як інтелектуальну здатність до ідентифікації та усвідомлення значень емоційних проявів (емоцій, емоційних відносин і емоційних станів) психічного життя як власного, так і інших людей, а також здатності до регуляції емоціями як у внутрішньоособистісному, так і міжособистісному плані.

Висновки. Аналіз публікацій показав, що емоційний інтелект є інтелектуальною, хоча і специфічною здатністю, спря-

мованою на розуміння і керування емоційними проявами (емоційними переживаннями, емоційними станами, відносинами та ін.). Розгляд концепцій емоційного інтелекту виявив наступне: загальним для різних концепцій є розуміння даного конструкта як здатності до впізнання, розуміння емоцій і управління ними як у внутрішньоособистісному, так і міжособистісному плані. Умови формування емоційного інтелекту багато в чому обумовлені як індивідуально-особистісними, так і умовами середовища людини. Специфіка сучасного стану проблеми дослідження емоційного інтелекту обумовлена відсутністю єдиної психологічної теорії та загальних уявлень про інструментарій дослідження емоційного інтелекту. Емоційний інтелект актуалізується в ситуаціях, що вимагають розуміння (рефлексивний аналіз) і управління емоційними проявами як у внутрішньому, так і міжособистісному аспектах.

Список використаних джерел

1. Андреева И.Н. О становлении понятия «эмоциональный интеллект» / И.Н. Андреева // Вопросы психологии. – 2008. – №5. – С. 83 – 95.
2. Асмолов А.Г. Психология личности : культур но-историческое понимание развития человека / А.Г. Асмолов. – М. : Смысл. – 2007. – 528 с.
3. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и па других / В.В. Бойко. – М.: «Филинь». – 1996. – 472 с.
4. Выготский, Л.С. Психология / Л.С. Выготский. – М.: ЭКСМО-Пресс, – 2000. –1008 с.
5. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство : Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Гоулман, Р. Бояцис, Э. Макки, пер. с англ. – М.: Альбина Бизнес Бук, 2008. – 301 с.
6. Знаков В.В. Понимание в познании и общении / В.В. Знаков. – М.: Изд-во «ИПРАН», 1994. – 235 с.
7. Люсин Д.В. Структура эмоционального интеллекта и связь его компонентов с индивидуальными особенностями: эмпирический анализ /Д.В. Люсин, О.О. Марютина, А.С. Степанова // Социальный интеллект : теория, измерение, исследования: сб. науч. тр. ; под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. – М.: ИП РАН , 2004. – № 4. – С. 129 – 140.
8. Петровская А.С. Эмоциональный интеллект как детерминанта результативных параметров и процессуальных характеристик управленческой деятельности : автореф. дис. канд. психол.

- наук : 19. 00.03 «Психология труда, инженерная психология, эргономика» / А.С. Петровская. – Ярославль, 2007. – 25 с.
9. Степанов И.С. Взаимосвязь эмоционального интеллекта и гендерной идентичности личности / И.С. Степанов // Известия Российского гос. пед. ун-та им. А.И. Герцена. – 2008. – №88. – С. 110 – 115.
 10. Тхостов Ю.Ш. Феноменология эмоциональных явлений / А.Ш. Тхостов, И.Г. Колымба // Вестник Моск. ун-та. – Сер. 14. Психология. – 1999. – №2. – С. 3–14.
 11. Ушаков Д.В. Социальный и эмоциональный интеллект: сомнения, надежды и перспективы / Д.В. Ушаков // Социальный и эмоциональный интеллект : от процессов к измерениям / под редакцией Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. – М. : Изд-во ИП РАН, 2009. – С. 11–30.
 12. Философский словарь / [Под ред. И.Т. Фролова]. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1986. – 590 с.
 13. Mayer J.D. The intelligence of emotional intelligence // Intelligence. – N.Y., 1993. – P. 433 – 442.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Andreeva I.N. O stanovlenii ponyatiya «emotsional'nyj intellekt» / I.N. Andreeva // Voprosy psihologii. – 2008. – №5. – S. 83 – 95.
2. Asmolov A.G. Psihologiya lichnosti : kul'tur no-istoricheskoe ponimanie razvitiya cheloveka / A.G. Asmolov. – M. : Smysl, 2007. – 528 s.
3. Boyko V.V. Energiya emotsiy v obschenii: vzglyad na sebya i na drugih / V.V. Boyko. – M.: Filin. – 1996. – 472 s.
4. Vygotskiy L.S. Psihologiya / L.S. Vygotskiy. – M. : EKSMO-Press, – 2000. –1008 s.
5. Goulman D. Emotsional'noe liderstvo : Iskusstvo upravleniya lyud'mi na osnove emotsional'nogo intellekta / D. Goulman, R. Boyatsis, E. Makki, per. s angl. – M, ; Al'pina Biznes Buk. – 2008. – 301 s.
6. Znakov V.V. Ponimanne v poznanii i obschenii / V.V. Znakov. – M. : Yzd-vo «IPRAN», 1994. – 235 s.
7. Lyusin D.V. Struktura emotsional'nogo intellekta i svyaz' ego komponentov s individual'nymi osobennostyami: empiricheskij analiz /D.V. Lyusin, O.O. Maryutina, A.S. Stepanova // Sotsial'nyj intellekt : teoriya, izmerenie, issledovaniya: sb. nauch. tr. ; pod red. D.V. Lyusina, D.V. Ushakova. – M.: IP RAN , 2004. – № 4. – S. 129 – 140.

8. Petrovskaya A.S. Emotsional'nyj intellekt kak determinanta rezul'tativnyh parametrov i protsessual'nyh harakteristik upravlencheskoy deyatslyyusti : avtoref. dis. kand. psihol. nauk : 19.00.03 «Psihologiya truda, inzhenernaya psihologiya, ergonomika» / A.S. Petrovskaya. – Yaroslavl', 2007. – 25 s.
9. Stepanov I.S. Vzaimosvyaz' emotsional'nogo intellekta i gendernoy identichnosti lichnosti / I.S. Stepanov // Izvestiya Rossiyskogo gos. pel. un-ta im. A.I. Gertsena. – 2008. – №88. – S. 110 – 115.
10. Thostov Yu.Sh., Kolymba I.G. Fenomenologiya emotsional'nyh yavleniy /A.Sh. Thostov, I.G. Kolymba // Vestnik Mosk. un-ta. – Ser. 14. Psihologiya. – 1999. – №2. – S. 3–14.
11. Ushakov D.V. Sotsial'nyj i emotsional'nyj intellekt: somneniya, nadezhdy i perspektivy / D.V. Ushakov // Sotsial'nyj i emotsional'nyj intellekt : ot protsessov k izmereniyam / pod redaktsiey D.V. Lyusina, D.V. Ushakova. – M. : Izd-vo IP RAN, 2009. – S. 11–30.
12. Filosofskiy slovar' / [Pod red. I.T. Frolova]. -- 5-e izd. – M.: Politizdat, 1986. – 590 s.
13. Mayer, J.D. The intelligence of emotional intelligence // Intelligence. – N.Y., 1993. – P. 433 – 442.

O.P. Liashch. Emotional intelligence as a subject of psychological researches. The problem of emotional intelligence as a special construct and personality's ability is considered in the article. The attention is paid to domestic and foreign concepts in the emotional intelligence, their common and different positions in relation to its structure and genesis of development. The comparative analysis of the empirical results is made in the study of emotional intelligence by various psychological schools.

The author focused on intrapersonal and interpersonal emotional intelligence. Interpersonal emotional intelligence means understanding the emotions of others and their management. Intrapersonal emotional intelligence means understanding of their emotions and their management.

Emotional intelligence is understood as an intellectual ability related to the understanding and management of personality's emotional expressions. At the same time it gives the specific interpersonal orientation.

According to the analysis it was revealed that emotional intelligence is an intellectual ability, aimed at understanding and managing emotional expressions (emotional experiences, emotional states, relationships, etc.).

Key words: emotional intelligence, intrapersonal emotional intelligence, interpersonal emotional intelligence, construct of personality, intellectual ability, psychological concepts.

Отримано: 5.09.2013 р.